

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscvrorvm virorvm

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

Ex obscurorum virorum salibus cibratus dialogus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

EX OBSCVRORVM VIRORVM SALIBVS
CRIBRATVS
DIALOGVS,

NON MINVS ERVDITIONIS QVAM MACARONICES AMPLECTENS:

IN QVO INTRODVCVNTVR

COLONIENSES THEOLOGI TRES,

ORTVINVS,

GINGOLPHVS,

LVPOLDVS,

TRES ITEM CELEBRES VIRI

IOANNES REVCHLIN,

DES. ERASMVS,

IACOBVS FABER

DE REBV S A SE RECENTER FACTIS DISCEPTANTES.

APVD ANTIPODAS.

CVM PRIVILEGIO.

Antiqua huius dialogi exempla quibus in recensendo usus sum, duo sunt, quorum inscriptiones exhibui, primi (1.) in proxime superiore, recentioris (2.) in proxime sequenti pagina. utrumque duodenis foliis quadratis constat, sed quorum ultimum in 2. a scriptura omnino vacat. Recentiora exempla, qualia iam utriusque exemplo primi voluminis Epistolarum O. V. anno 1556. publicato [6. et 7. Indicis bibliogr. Epp. O. V.] addita sunt (*recc.*), omnia ad manus habui, sed diligentius eorum diversitates adnotare operae pretium non visum est. Gallicismis, ut Germanismis epistolæ obscurorum virorum scatent, hic dialogus refertus est, quod quamvis ad auctorem explorandum et ad ipsum dialogum recte interpretandum magni ponderis neque minus manifestum ipsoque ‘macaronices vocabulo significatum sit, tamen nemo quem sciām observavit. In Belgis atque in ipso fortasse Lovanio scriptas esse has apinas crediderim.

DIALOGVS NOVVS ET MIRE FESTIVVS,

EX QVORVNDAM VIRORVM SALIBVS CRIBRATVS,

NON MINVS ERVDITIONIS QVAM MACARONICES AMPLECTENS.

EPIGRAMMA .I.A.B. AD LECTOREM

Aspice quam lepidis salibus liber arteque docta
5 Detegit hic, mentem facta refertque virum
Quis linguae gerris mos est maledicere Musis,
Musis quique movent bella cruenta sacris;
Moreque Democriti risum dabis ipse solutum
10 Et leges optatos, lector amice, sonos.

I N T E R L O C V T O R E S

MAGISTER ORTVINVVS.
MAGISTER LVPOLDVS.
MAGISTER GINGOLPHVS.
15 ERASMVS.
REVCHLIN.
FABER STAPVLENSIS.

MAGISTER ORTVINVVS. Salveat tota societas!

MAGISTER LVPOLDVS. Salutem maximam et multas bonas noctes, sicut
20 sunt stelle in cœlo et pisces in mari!

MAGISTER GINGOLPHVS. Dominus det vobis tot salutes, quot sunt Al-
leluia inter pasca et pentecostes!

MAGISTER ORTVINVVS. Quoniam, quoniam, quoniam quidem homines
semper volunt scire aliquas novitates, ergo, ideo, igitur, M. Lupolde, Do-
25 ctor illuminatissime, dicatis nobis, si placet, si vos non scitis aliquid novi.

MAGISTER LVPOLDVS. Certe, zelosissime domine Magister noster Ort-
vine, ego nihil audivi novi.

³ complectens rec. sed amplectens 1.2. ⁴ I.A.B.] == Ioannis Alexandri
Brassican. *Hoc epigr. non est in 1.* ²⁰ Cf. Epp. O. V. I. 11. ²¹ Epp. O. V. I. 38.
i. f. Pascha et Pentecostes. 2. ²³ Quoniamquidem] Usitatissimum epp. O. V. exor-
dium. ²⁵ noscitis rec. ²⁶ domine omis. 2.

§.3. MAGISTER ORTVINVS. Et vos, viscerosissime Magister noster Gingolphe.

MAGISTER GINGOLPHVS. Certe nec ego etiam, Magister noster Ortvine, nisi unam novitatem: sed ego credo, quod vos bene scitis.

MAGISTER ORTVINVS. De quo est illa novitas?

MAGISTER GINGOLPHVS. De quibusdam Ribaldis, qui non faciunt nisi facere guerras et disturbia in tota Ecclesia. Diabolus possit eos importare per terras, et per maria!

§.4. MAGISTER ORTVINVS. Ha, ego bene scio, de quibus vos vultis dicere.

MAGISTER GINGOLPHVS. Et de quibus, Magister noster?

MAGISTER ORTVINVS. De illo grosso infami Erasmo, fautore Reuchlin.

MAGISTER GINGOLPHVS. De facto vos bene dicitis, Magister noster.

§.5. MAGISTER ORTVINVS. Per deum sanctum, vel per omnes deos loquendo, bene esset factum si illuminatissima Theologiae facultas avisaret quid oporteret facere de illis rabientibus et truffatoribus.

MAGISTER LVPOLDVS. Videtur eis, quoniam ipsi sciunt modicum latinizare, quod nemo est dignus eos aspicere, neque solvere corrigiam calceamenti eorum.

MAGISTER GINGOLPHVS. Ipsi faciunt miranda, dicendo grossa verba.

§.6. MAGISTER ORTVINVS. Ipsi vadunt per plateas armati sicut buffones.

MAGISTER LVPOLDVS. Vadunt per vicos inflati sicut pavones.

MAGISTER GINGOLPHVS. Ipsi aspiciunt se de utroque latere. Sed, viscerosissime Magister noster, creditis quod ipsi sciunt aliquid de Biblia?

§.7. MAGISTER ORTVINVS. Sancta Maria, ego bene scio, quod non.

MAGISTER LVPOLDVS. Si daretur eis una positio vel de præmiis Sanctorum, vel utrum Deus sciat omnes pulices et omnes pediculos qui creantur quotidie Parisius, creditis quod ipsi possent arguere pro et contra?

MAGISTER GINGOLPHVS. Ipsi facerent suas febres quarternas.

§.8. MAGISTER ORTVINVS. Ita quæ possunt eos importare?

MAGISTER LVPOLDVS. Certe parcat mihi Altissimus, si ego pecco, sed ego vellem quod isti omnes latinizatores essent in profundo inferni, unde nunquam possent revenire.

MAGISTER GINGOLPHVS. Sancta Maria, etiam Magistri nostri de Pa-

¹¹ Ante nomen interlocutoris hic et versibus 12.16.19.20.24.25.28. et in sqq. sæpius τὸ MAGISTER omisit 1. ⁶ sciunt recc. ¹⁵ oportet recc. et omiserunt recc. ²⁰ bufones recc. et sic in sqq. ²¹ Versum omis. 2. ²³ Biblia] femin. sing. non solum apud Obscuros. ²⁵ positio] i. e. quæstio, non convivium s. symposium gratuitum, ein Satz. ²⁷ Parrhisius 2. Ita indeclinabile nomen iam antiquitus in usu fuit, neque recentiores edd. debebant in Parrhisiiis mutare. Cf. annot. meam ad Notit. Dignit. occid. p. 1023. sq. ²⁹ febres] Puto hic et infra sæpius Hutténicos dialogos significari. quarternas vult quartanas ²⁹ Itaque recc. Puto: Quid itaque res theologicæ ad istos pertinent? Interrogandi signum adposuimus nos. ^{33.34} Parrhisius 2.

risius, qui sapiunt arguere tam artificialiter, et qui sunt adeo illuminati et zelosi, et renominati per omnes angulos terrae, faciunt male, quod non confundunt istos zizaniatores.

MAGISTER ORTVINVS. Jesus Maria, non oporteret nisi facere unam^{§.9.}
5 parvam, parvam questionem contra istum latinizatorem Erasmus, quod ipse esset statim ad metam non loqui.

MAGISTER LVPOLDVS. Creditis quod ipsi sciant aliquid fundamentaliter?

MAGISTER GINGOLPHVS. Fundamentaliter? Jesus Maria, in bona veritate ego auderem bene ponere caput meum, quod ipsi non sciunt suos
10 terminos neque suas summulas, et quomodo possent ipsi respondere?

MAGISTER ORTVINVS. Creditis quod sciant syllogismos?

§.10.

MAGISTER LVPOLDVS. Creditis quod sciant elenchos?

MAGISTER GINGOLPHVS. Creditis quod ipsi sciant prædicamenta, prædicabilia?

15 MAGISTER ORTVINVS. Creditis quod ipsi unquam viderunt aliquid de^{§.11.}
ethicis?

MAGISTER LVPOLDVS. Et de physica?

MAGISTER GINGOLPHVS. Et de sphaera?

MAGISTER ORTVINVS. Et de celo et mundo?

20 MAGISTER LVPOLDVS. Ita da, ipsi fecerunt suas febres quaternas?

MAGISTER GINGOLPHVS. Quæ possunt eis religare venas, zelosissime
Magister noster Ortvine, Ego possim habere tot pediculos quot carnifices
occidunt post pascha vitulos, si ipsi sciunt de hoc unum vocabulum.

MAGISTER ORTVINVS. Ipsi derident nos, quia nos non dicimus grossa^{§.12.}
25 verba, sicut ipsi faciunt.

MAGISTER LVPOLDVS. Ho Jesus Maria, nos loquimur melius secundum Ciceronem, quam ipsi non faciunt: Cicero non habebat nisi verba intelligibilia; sed isti credunt se fecisse unum magnum miraculum, si ipsi dixerunt unum grossum vocabulum.

30 MAGISTER GINGOLPHVS. In bona veritate dei, Magister noster, Ego vidi duos Theologos multum artificiales in Daventria, quorum unus erat Magister noster, alter debebat esse Magister nostrandus: et ipsi ambo sciebant bene tot sicut faciunt isti buffones; sed tamen non volebant allegare ista grossa vocabula, quia Cicero non amabat ea.

35 MAGISTER ORTVINVS. Ipsi non volunt esse auditii.

MAGISTER LVPOLDVS. Ipsi sunt soli de sua parte.

MAGISTER GINGOLPHVS. Iuristæ, legistæ, apothecarii, advocati, do-

² renominati] i. q. renommati (*renommés*). ⁶ ad metam non loqui] *au but*, ita in angustiis ut respondere nesciret. ¹² quod ipsi rec. ¹⁶ Ethicis et c.] i. e. ut tum ferebantur Aristotelis. ²⁰ Ita da] Exclamatio quasi inarticulata. ²⁴ grossa] intellectu difficilia. ²⁷ qu'ils ne font pas. ³² debebat 1. dicebat 2. De Mag. nostro et nostrando cf. Epp. O. V. I. 1.

mini de parlamento, omnes clerici villagiorum loquuntur sicut nos. sed isti habent suum latinum per se.

MAGISTER ORTVINVS. Deus est testis, quod ego credo, quod si aliquis interrogaret eos, quomodo declinatur Musa, quod ipsi non possent dicere.

MAGISTER LVPOLDVS. Et tamen ipsi faciunt de magnis clericis.

MAGISTER GINGOLPHVS. Ita da, et volunt corrigere Magnificat.

§. 14. MAGISTER ORTVINVS. Nunc iste latinizator Erasmus dicit, quod nostra biblia nihil valet.

MAGISTER LVPOLDVS. Et Reuchlin etiam similiter.

MAGISTER GINGOLPHVS. Et Faber etiam, qui vult dicere, quod sunt tres Mariæ Magdalena.

§. 15. MAGISTER ORTVINVS. Et quod oportet dicere in missa 'Et in terra pax hominibus bona voluntas'.

MAGISTER LVPOLDVS. Sancta Maria, ego nescio magis quam bibliam habebimus.

MAGISTER GINGOLPHVS. Etiam papa est bene fatuus, quod non excommunicat istos grossos buffones.

§. 16. MAGISTER ORTVINVS. Et de parte diaboli, ipsi non facerent tot turbia in populo.

MAGISTER LVPOLDVS. Sanctus Hieronymus non erat ita magnus clericus, sicut ipsi sunt?

MAGISTER GINGOLPHVS. Et sanctus Ambrosius, sanctus Augustinus, et alii omnes zelosissimi doctores non sciebant ipsi bene tot, sicut isti ribaldi?

§. 17. MAGISTER ORTVINVS. Ipsi deberent interponere suis.

MAGISTER LVPOLDVS. Nos bene indigemus de suo græco.

MAGISTER GINGOLPHVS. Videtur eis, quia ipsi sciunt dicere 'to, tou, logos, mousotiros, legoim, taf, hagiotos', quod ipsi sciunt plus quam deus.

⁶ faciunt de = *ils font de* (*sie thun als wären sie*) Cf. infra §. 16. ¹² tres Mariæ] Anno 1519. 'PARSIIS ex officina Henrici Stephani' prodierat Iacobi Fabri Stapulensis 'DE TRIBVS ET VNICA MAGDALE-[na Disceptatio secunda: ad Reuerendum in | Christo Patrem d. DIONYSIVM | Briconetum Episcopum Maclouien-[sem apud LEONEM x Pontifice Max. Christia-]missimi Francorum | Regis FRAN-[CISC]I | orato[rē]. |' 4 foll. in 4^o. Ios. Hartzheim in Prodr. hist. univ. Colon. 1759. 4^o. p. 20. ad ann. 1521. habet: „Iacobus Faber Stapulensis S. Th. Doctor Parisiis Monogamiam S. Annae ... propugnaverat, explicatis Evangelii locis, quæ Trigamiæ S. Annae occasionem præbuerant. Obiit hic auctor 1537. Contra hunc videtur scripsisse unus ex Familia PP. Prædicatorum Prior Conventus Metensis, quem Cornelius Agrippa conatur confutare, sed acerbissimo et calumniis pleno stilo". Cf. infra §. 70. ¹³ Et in terra τοῦ] *Evang. sec. Luc. II. 14.* „Gloria in altissimis deo et in terra pax hominibus bona voluntatis". *Græce: Δόξα γὰρ ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ.* Cf. §. 68. ¹⁵ quam] qualem. ²⁶ interp. suis] curare sua, suum officium facere. ¹⁸ grossus 1. ^{25.29} τὸ, τοῦ, λόγος,

MAGISTER ORTVINVS. Magister noster Lupolde, creditis, quod deus §. 18.
curat multum de isto græco?

MAGISTER LVPOLDVS. Certe non, Magister noster Ortvine, ego credo
quod deus non curat multum.

MAGISTER GINGOLPHVS. Quia nemo intelligit eos, volunt nobis facere
credere miranda.

MAGISTER ORTVINVS. In conscientia, vos videbitis, quod nisi illumi- §. 19.
natissimi doctores de Parisius mittant unam ambasiatam ad papam ad ex-
communicandum eos, quod ipsi facient omnes hæreticos.

MAGISTER LVPOLDVS. In bona veritate, Magister noster, quando ego
consydero de prope scandalisationes, quas ipsi faciunt, ego non possum
aliquid dicere, nisi quod ego credo, quod Antichristus bene cito veniet.

MAGISTER GINGOLPHVS. Helas! Certe erit magna pietas.

MAGISTER ORTVINVS. Timeo, ne sint multum male informati. §. 20.

MAGISTER LVPOLDVS. Et ego, ne sint multi damnati.

MAGISTER GINGOLPHVS. Sed creditis, quod ipsi curant?

MAGISTER ORTVINVS. Per diem, ego credo quod videtur eis, quod §. 21.
non est deus.

MAGISTER LVPOLDVS. Ego nescio nunc quid est de mundo. sed
20 omnes non querunt modo nisi vanitates.

MAGISTER GINGOLPHVS. Etiam vos videtis, quomodo capit nobis, Ma-
gister noster.

MAGISTER ORTVINVS. Modo populus est comestus usque ad ossa. §. 22.

MAGISTER LVPOLDVS. Modo non sunt nisi decimæ in ecclesia.

MAGISTER GINGOLPHVS. Timeo ne sit vindicta divina.

MAGISTER ORTVINVS. Si essent boni prædicatores, qui remonstrarent §. 23.
populo, non regnarent tantum ista peccata.

MAGISTER LVPOLDVS. Ego credo quod si vos vivatis multum, quod
vos videbetis multa nova.

MAGISTER GINGOLPHVS. Quando ego eram clericus novellus in Da-
ventria, nos non habebamus nisi bona compilata.

MAGISTER ORTVINVS. Deus habeat animam Magistri Iacobi de Platea, §. 24.
sed ipse dabant nobis bona reportata.

μονοσότερος (immo *ἀμονσότερος*), *λέγουμι*, *ταῦ*, *άγιάτατος* logo 1. monsfo-
ters 2. rec. taff 2. rec.

⁵ volunt efficere ut vos creditis se mirabilia didicisse. ⁷ *En conscience!*

⁸ Parrhisius 2. rec. ambassiatam 2. rec. ambasciada, legatio, oratoris depu-
tatio. ⁹ faciunt rec. ¹⁰ *En bonne vérité.* ¹¹ confidero 2. ¹³ *Hélas, ce sera*

grand' pitié. ¹⁷ Per diem] deum in diem mutatur, ut in frivilis iuramenti moris

est. Gallice pardi. *In sqq. etiam gallicismi scatent.* ²⁰ querunt 2. ²¹ cap. nob.]

nous prend. ²³ honestus rec. ²⁶ prædicatores 2. ²⁷ populos 2. ²⁸ multum]

diu. ³² de alta platea? minime. Hochstratus mortuus est d. 21. Ian. a. 1527.

MAGISTER LVPOLDVS. Parcat altissimus Magistro Boquillon de longa Ripa, sed ipse dabat optima vocabulorum significata.

MAGISTER GINGOLPHVS. Ho Iesus, bona interrogamenta, quae dabat nobis pro quæstionibus Magister Rapoleus de bassa fossa.

§. 25. MAGISTER ORTVINVS. Nos sciebamus corde tenus nostra argumenta. ⁵

MAGISTER LVPOLDVS. Nos quærebamus in quæstionibus, quid est doctrinale? Doctrinale et doctrinabile quomodo differunt? Quot sunt necessaria in domo dei? Quid est clericus? quid est scientia? Sed iam omnia ista sunt derelicta.

MAGISTER GINGOLPHVS. Habebamus bonos auctores septem, Græcis-¹⁰ mum, de Gallandia, et scribebamus omnia de manu propria.

§. 26. MAGISTER ORTVINVS. Etiam nos habebamus bona fundamenta.

MAGISTER LVPOLDVS. Modo non est amplius quæstio de via patrum nostrorum.

MAGISTER GINGOLPHVS. Modo antequam unus puer sciat mungere¹⁵ suum nasum, oportet quod ponatur ad græcum.

§. 27. MAGISTER ORTVINVS. Modo pro faciendo conclusionem nihil valent omnia.

MAGISTER LVPOLDVS. Si illi boni patres, qui erant nostri præceptores, venirent modo, sancta Maria, quid dicerent, si viderent omnia sic²⁰ mutata?

MAGISTER GINGOLPHVS. Sed quid dicerent de nostra biblia, quæ est modo sic renovata?

MAGISTER ORTVINVS. Sed quid dicerent de beata Magdalena, quæ est modo sic triplicata? ²⁵

§. 28. IOANNES REVCHLIN. Erasme, Erasme, surge queso, et expurgiscere.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid surgam et expurgiscar?

IOANNES REVCHLIN. Ut rideas et irrideas. surge, inquam, satis lætabere si surrexeris.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quis est qui me vocat? ³⁰

IOANNES REVCHLIN. Tuus in bonis literis collega Reuchlin.

ERASMVS ROTERODAMVS. Amici precibus aliquid est condonandum: surgam igitur, ut quid me velis accipiam.

¹ Neque Plateam illum, neque Magistrum Boquillon de Longuerive neque Magistrum Rapolay de Bassefosse euidem novi. Lupoldum et Gingolphum Belgas esse suosque regentes laudare videntur, quasi adhuc beani essent. ⁴ quæstionibus 2. et sic infra. ⁶ quærebamus in quest. 2. ¹⁰ auctores septem auctores 2. Puto velle Auctores VIII morales, videlicet Cathonem, Facetum, Theodulum de contemptu mundi, Floretum, Alanum de parabolis, Fabulas Esopi, Thobiam. Cf. Hain. n. 1913..19. et adnot. ad Epp. O. V. II. 68. ¹¹ Græcism.] Everardi Bethuniensis. Cf. h. art. et art. Ioa. de Garland. Garlandria 2. recd. ²² sic omis. 1. ²⁵ triplicata] Cf. supra §. 14. ^{28,29} letabere 2.

IOANNES REVCHLIN. Vis rem audire ridiculam, et tibi forte voluptati §.29.
futuram?

ERASMVS ROTERODAMVS. Volo, hercle, modo nihil sit fraudis.

IOANNES REVCHLIN. Nihil, hercle, fraudis, aperta omnia.

ERASMVS ROTERODAMVS. Age ergo, dic uno verbo quid istuc est quod
me velis?

IOANNES REVCHLIN. Arrige aliquantis per aures.

ERASMVS ROTERODAMVS. Faxo quod dixi, quid inde futurum?

IOANNES REVCHLIN. Si unquam riseris, ridebis statim maxime. §.30.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quando quæso?

IOANNES REVCHLIN. Ubi primum audieris quosdam, qui se Magistros
nostros appellitant, rugosæ frontis veteranos.

ERASMVS ROTERODAMVS. Ubinam sunt?

IOANNES REVCHLIN. Viden' pro tuis oculis istos stolidos?

ERASMVS ROTERODAMVS. Video, video.

IOANNES REVCHLIN. Sta ergo et quiesce, ut audias quod risum tibi §.31.
moveat.

ERASMVS ROTERODAMVS. Taceo.

MAGISTER ORTVINVS. Per bonam fidem, ut ego ad meum primum §.32.
20 thema revertam, Magistri nostri, totus mundus est multum malus.

MAGISTER LVPOLDVS. Certe, Magister noster Ortvine, doctores forte
sunt causa, quia ipsi non clamant satis alte contra peccata.

MAGISTER GINGOLPHVS. Si nos essemus boni, sicut debemus, permit- §.33.
teremus quod iste ribaldus Erasmus rideret de nostra biblia?

MAGISTER ORTVINVS. Permitteremus quod iste textualis Faber sic tri- §.34.
plicaret de una Magdalena?

MAGISTER LVPOLDVS. Permitteremus quod iste latinizator Reuchlin
sic truffaret se de nostra Theologia?

ERASMVS ROTERODAMVS. Dii boni, quid istuc est quod audio? §.35.

IOANNES REVCHLIN. Quod audivisti nihil est.

ERASMVS ROTERODAMVS. Nihil est?

IOANNES REVCHLIN. Non, medius fidius. Iuppiter, si celerius paulo
surrexisses, crepuisses risu, ut ego suspicor.

ERASMVS ROTERODAMVS. Crepuissem risu?

IOANNES REVCHLIN. Ita me dii ament.

ERASMVS ROTERODAMVS. Cur, inquam, risu?

IOANNES REVCHLIN. Vix enim tibi temperasses, si istorum pallio tenus §.36.
philosophorum nugas et deliramenta a principio intellexisses.

ERASMVS ROTERODAMVS. Ain' vero?

⁸ dixi rec. ¹⁴ pro sic 1.2. ¹⁹ istos stolidos] stolide. 1. ¹⁹ fidem (ut ego ...
reuertam magistri nostri) totus 1. ⁸² fit 1. ³⁰ audisti 2. rec. ³² (Iuppiter) si 2.
³⁷ pallo 2.

IOANNES REVCHLIN. Aio, hercle, vero: tot effutiverunt importunas loquacitates, ut ipsi quoque Heraclito risum suscitatueros dixisses.

§.37. ERASMVS ROTERODAMVS. Age ergo, et rem paucis aperi, ut hic una rideamus.

IOANNES REVCHLIN. Tot ineptis aures meos obtuderunt, ut unde pri-⁵ mum sim exorsurus, non videam satis.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quod animo primum occurret, istud est quod volo.

§.38. IOANNES REVCHLIN. Vis ergo dicam? damnant omnes omne genus literas.
ERASMVS ROTERODAMVS. Omnes vero?¹⁰

IOANNES REVCHLIN. Omnes vero.

ERASMVS ROTERODAMVS. Et bonas?

IOANNES REVCHLIN. Bonas tantum.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid de malis?

IOANNES REVCHLIN. Illud est quod omnium probant maxime.

15

§.39. ERASMVS ROTERODAMVS. Nullamne probant disciplinam?

IOANNES REVCHLIN. Rem solum probant unam.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid inquam?

IOANNES REVCHLIN. Quæ nullum omnino habeat ornamentum, barbariem.²⁰

20

ERASMVS ROTERODAMVS. Ho, ho, quid de græcis literis?

§.40. IOANNES REVCHLIN. Iuppiter, est quod ridere satis nequeunt.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quia non norunt fortasse.

IOANNES REVCHLIN. Non norunt? quomodo nossent? congrui non sunt.

ERASMVS ROTERODAMVS. Congru?²⁵

25

IOANNES REVCHLIN. Nec certe, quod multo magis mirabere, ele-
mentarii.

§.41. ERASMVS ROTERODAMVS. Nihilne habent latini sermonis?

IOANNES REVCHLIN. Quem habent, latinissimum dicunt, et Ciceronis
stylo pæne conformem.³⁰

30

ERASMVS ROTERODAMVS. Et ita est?

IOANNES REVCHLIN. Quid? Agrestes vetulæ, idiotæque rustici com-
ptius multo loquerentur et purius.

ERASMVS ROTERODAMVS. Trahis me in admirationem.

IOANNES REVCHLIN. Nec certe immerito.³⁵

35

ERASMVS ROTERODAMVS. Non sunt tamen fabulæ?

§.42. IOANNES REVCHLIN. Non, non.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quam artem profitentur ipsi?

³ hic] huc 2. recc. ⁴ redeamus 2. ⁷ occurrit 2. ⁹ Pro habent , 2. recc.

²⁹ habent latinissimū, dicunt & 2. Latinismum recc. ³⁰ peine 1. pene 2. ³² Agree-
ftos uetulos, idioteq; 2.

IOANNES REVCHLIN. Quam, nescio, suspicor tamen Theologorum nomen sibi vendicare.

ERASMVS ROTERODAMVS. Sunt ergo Theologi?

IOANNES REVCHLIN. Tales saltem videri volunt.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quales ergo tibi videntur?

IOANNES REVCHLIN. Quæstionarii.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid summe laudant?

IOANNES REVCHLIN. Nihil nisi quod est vituperandum maxime. omnes §. 43.
in primis carpunt audacule, seque solos opinantur qui deum prædicare,
to de virtute loqui et sacris moribus verba facere debeant.

ERASMVS ROTERODAMVS. Vitam forte philosophicam degunt ac divi- §. 44.
tiis preferunt paupertatem.

IOANNES REVCHLIN. Paupertatem? Iuppiter, nullum est hominum genus, quod palatiorum pavimentum frequentius terant, quam isti.

ERASMVS ROTERODAMVS. Aspernantur beneficia et animarum curas? §. 45.

IOANNES REVCHLIN. Aspernantur? Deus bone, immo vero per dies et per noctes insequuntur.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quoniam ergo mirabile est adeo huiusmodi hominum genus, libet adire proprius, ut aliquando eorundem mores et vi- 20 vendi ritum cognoscam. Proinde, mi Reuchlin, si modo hoc tibi non est onerosum, visamus quid agant id genus sophistæ.

IOANNES REVCHLIN. Placet, eamus.

ERASMVS ROTERODAMVS. Sed priusquam eamus illuc, parumper me doceas, quibus ego verbis eosdem sum salutaturus aut quo allocuturus 25 sermone?

IOANNES REVCHLIN. Volunt in primis se Magistros Nostros appellari.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid si id ego non dixerim?

IOANNES REVCHLIN. Irascentur et colloquio suo indignum te iudicabunt.

ERASMVS ROTERODAMVS. Nomen ut reminiscar.

IOANNES REVCHLIN. Vocantur Magister noster Ortvinus de Daventria, §. 47.

Magister noster Lupoldus, Magister noster Gingolphus.

ERASMVS ROTERODAMVS. Salvete, Magister noster Ortvine, Magister noster Lupolde, Magister noster Gingolphe!

MAGISTER ORTVINVS. He salvete vere!

MAGISTER LVPOLDVS. Vere bona dies vobis!

MAGISTER GINGOLPHVS. Bona salus, bona salus!

MAGISTER ORTVINVS. De ubi venitis vos duo?

§. 48.

§. 49.

³ ergo omiser. rec. ⁹ seque]. Sed ¹. predicare 2. ¹² preferūt 2. ¹⁴ pa-
uimenta 2. rec. terunt, ¹. terat rec. ¹⁵ Aspirant ne ¹. ¹⁶ Aspirant ¹. per
dies et p.] perdii & pernoctes ¹. ¹⁸ Quo nā ¹. ¹⁹ genus? ¹. ²¹ uideamus 2.
²⁴ sum ¹. ²⁷ Quid omisso Id ego, si ¹. ³² Lupoldus, & 2.

ERASMVS ROTERODAMVS. Roma.

MAGISTER LVPOLDVS. Et de quid faciendo?

IOANNES REVCHLIN. Illuc ieramus videndi pontificis gratia.

MAGISTER GINGOLPHVS. Pro quo faciendo volebatis videre papam?

ERASMVS ROTERODAMVS. Volebamus faceret nobis potestatem corri-⁵
gendorum quae in bibliis passim leguntur errorum.

§.50. MAGISTER ORTVINVS. He, benedicte deus, vultis dicere quod nostra
biblia nihil valet?

IOANNES REVCHLIN. Non, hercle, sunt tamen permulta quae censoria
indigent nota.¹⁰

MAGISTER GINGOLPHVS. Et qua nota, per vestram fidem?

ERASMVS ROTERODAMVS. Corrupta est græci sermonis tralatio.

§.51. MAGISTER GINGOLPHVS. Corrupta? Et sanctus Hieronymus non va-
lebat ipse bene vos?

IOANNES REVCHLIN. Indigni sumus, qui Hieronymi vestigia deoscu-¹⁵
lemur.

MAGISTER ORTVINVS. Quare ergo vultis eum corrigere?

ERASMVS ROTERODAMVS. Corrigere, Iuppiter? immo vero quam dedit
ipse tralationem restituere.

§.52. MAGISTER LVPOLDVS. Per bonam veritatem, ecce bonum! restituere?²⁰
hoc ergo quod nos cantamus quotidie in ecclesia, non est bonum? et si
non est bonum, per consequens de post multis annis erravit ecclesia.

IOANNES REVCHLIN. Ecclesiam errasse non dicimus.

§.53. MAGISTER GINGOLPHVS. Quid ergo vultis dicere?

ERASMVS ROTERODAMVS. Multa posse melius dici quam prius dicta sunt.²⁵

MAGISTER ORTVINVS. Sed, sed per vestram fidem, qui estis vos? di-
catis nobis parum vestrum nomen, si placet vobis.

IOANNES REVCHLIN. Sumus illi quos norunt omnes, Reuchlin et
Erasmus.

MAGISTER LVPOLDVS. Ho Iesus Maria, caput facit mihi malum, quando³⁰
ego audio loqui de vobis.

MAGISTER GINGOLPHVS. Quis diabolus adduxit vos hic? ego eram
bene hebes, qui erant isti zizaniatores.

§.54. ERASMVS ROTERODAMVS. Acrius irascimini quam par sit.

MAGISTER ORTVINVS. Irascimur? per deum si essem papa, vos et³⁵
omnes qui simulant vobis, essetis excommunicati, antequam esset unus mensis.

IOANNES REVCHLIN. Cur ita quæso?

⁴ uolabatis ¹. ⁵ Volebamus, ut .. recc. ⁶ erratorum ². ¹¹ uestrum ¹. ¹⁴ sicut
ante vos addunt ². recc. sed valere aliquem eleganter obscurum. ³⁰ Ihesus ².
³² adducit recc. ³³ hebes ¹. hebrei ². et recc. (hébétē insipiens). Gingolphus ad locum
Pauli ep. II. ad Cor. XI. 21. sqq. respicere videtur. ³⁵ per Deos recc. ³⁶ qui
simulant vobis] = vestrum similes. esset] = exisset.

MAGISTER LVPOLDVS. Nonne est bona ratio? vos facitis nunc omnes
haereticos.

ERASMVS ROTERODAMVS. Quam haeresim disseminavimus? §.55.

MAGISTER GINGOLPHVS. Tot quot ego non possem dicere.

MAGISTER ORTVINV. Interpone tuis de parte diaboli, interpone tuis,
latinizator Erasme; et tu similiter, grosse infamis Reuchlin.

IOANNES REVCHLIN. Nunquid etiam rerum nostrarum satagimus?

MAGISTER LVPOLDVS. Vos facitis vestras febres. utrum pertinet ad §.56.
vos corrigere Magnificat?

ERASMVS ROTERODAMVS. Quid, amabo, illic correxi? multa di-
citis, nihil probatis.

MAGISTER GINGOLPHVS. Si unusquisque interponeret suis, omnia me-
lius irent quam non faciunt.

IOANNES REVCHLIN. Nonne etiam quod nostrum interest, facimus?

MAGISTER ORTVINV. Non, per diem sanctum.

ERASMVS ROTERODAMVS. Docete ergo nos, quid nostra referat, ut §.57.
consilio vestro prudentiores facti resipiscamus.

MAGISTER LVPOLDVS. Curate de vestro latino, facite metra, facite
magnas orationes, facite imprimere libros de modo latinizandi.

IOANNES REVCHLIN. Nihilne de deo?

MAGISTER GINGOLPHVS. Non, de parte diaboli, non, quia non per-
tinet ad vos.

ERASMVS ROTERODAMVS. Ad quos igitur spectat?

MAGISTER ORTVINV. Ad illuminatissimos et zelosissimos Magistros no-
stros, qui sciunt arguere pro et contra. §.58.

IOANNES REVCHLIN. Iuppiter, quid istud est, Erasme? putant isti
nebulones eloquentiam eo esse fato, ut eidem coniungi nequeat sacrarum
literarum cognitio?

MAGISTER LVPOLDVS. Vide, videte adhuc quomodo ipsi sunt boni
Christiani, quoniam veniunt adhuc loqui de Iove.

ERASMVS ROTERODAMVS. Audi imperitiam.

IOANNES REVCHLIN. Rude et agreste vulgus.

ERASMVS ROTERODAMVS. Cervices cerebro vacuae.

IOANNES REVCHLIN. Quantum bene idiotis imponunt.

ERASMVS ROTERODAMVS. Vix certe digni mihi videntur qui elemen- §.59.
tarii dici debeant.

IOANNES REVCHLIN. Hercle sunt indoctiores Philonide.

⁸ vestras febres] scripta dictaque, *proto*, quasi deliraretis febrientes. ¹⁵ san-
ctam 2. rec. ²⁶ istuc 2. rec. ²⁹ videte alterum omis. rec. ³⁰ Iove] *Nescivit*
hic Lupoldus ipsum präsentem Ortvinum haeretice cecinisse Iovis alma parens. Cf.
Epp. O. V. I. 38. i. f. ³⁴ Quantum 1. Quam 2. rec. imp.] *imposent (du respect)*
³⁷ Indoct. Philon.] *Ἀπαιδευτότερος Φιλωνίδου τοῦ Μελιτέως· οὗτος ὁ Φιλωνίδης*

MAGISTER GINGOLPHVS. Ho, quod ipsi sunt magni domini, quia dicunt grossa verba et non intelligibilia.

ERASMVS ROTERODAMVS. Obscuris verbis utimur?

MAGISTER ORTVINVS. Omnes bene vident.

§. 60. MAGISTER LVPOLDVS. Non est unus solus, qui possit intelligere hoc 5 quod vos dicitis.

IOANNES REVCHLIN. Non ex his, qui sunt vestri pecoris archadici.

MAGISTER GINGOLPHVS. Vide adhuc: 'Archadici! quid hoc significat? ipsi volunt nos facere divinare.'

ERASMVS ROTERODAMVS. Nescitis quid sit Archadia? multos illic habetis fratres.

MAGISTER ORTVINVS. Nos habemus vestras febres, quomodo? nos sumus de Colonia.

§. 61. IOANNES REVCHLIN. Erasme, nos deliramus, verba nostra non capiunt.

MAGISTER LVPOLDVS. Sed per vestram fidem dicatis mihi, quid in 15 digemus de vestra latinitate?

ERASMVS ROTERODAMVS. Nos vero, quid vestros curamus barbarismos?

MAGISTER GINGOLPHVS. Barbarismos?

IOANNES REVCHLIN. Solocismos, si mavultis.

§. 62. MAGISTER ORTVINVS. Adhuc melius, ipsi non volunt esse intellecti. 20

IOANNES REVCHLIN. Vadamus, Erasme, tu vides, surdis loquimur: isti Magistri nostri nihil dignum laude existimant, nisi quod meram barbariam redoleat.

§. 63. ERASMVS ROTERODAMVS. Eamus, saltem Fabrum Stapulensem quæsitus, ut nos adiuvet. 25

MAGISTER LVPOLDVS. Adducatis, adducatis nobis modicum vestrum Fabrum, et quod veniat ad defendendum suas tres Marias.

MAGISTER GINGOLPHVS. Fabricaverunt super dorsum meum peccatores, sed nos fabricavimus super suas spatulas.

§. 64. IOANNES REVCHLIN. Verbis temperare nequeo, neque tamen respondere audeo, ne ex stultis insanos faciam. 30

ERASMVS ROTERODAMVS. Hos missos faciamus tantisper, dum subsidio nobis adfuerit doctissimus ille Faber.

§. 65. IOANNES REVCHLIN. Heus tu philosophus Faber, salve!

IACOBVS FABER. Salvos vos esse opto. quoniam pacto res vestra agitur? 35

οὐ μίνον μέγας ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀμεθῆς καὶ ὑώδης· καμφδεῖ δὲ αὐτὸν Ἀριστοφάνης ὡς παρασίτους ἔχοντα, καὶ διὰ τὸν Λαζός ἔφεσται. καμφδεῖται δὲ ὡς συάδης ἐν τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ. Apostol. parœm. III. 30.

Apostol. parœm. III. 30. Cf. Plaut. Asin. II. 2, 67.

asini, „Arcadiæ pecuaria rudere credas” Pers. sat. III. 9.

nos omis. rec. & quomodo 2. q. == comment? Barbarismos? 1. Barba?

2. rec. 22, 23 barbariem 2. rec. 26 modicum] un peu. ceterum Fabrum pusillo

corpo fuisse constat. 27 quod omis. 1. (Gallice: qu'il vienne). 28 Fabricav.]

Psalm. cxxviii. 3. 32 dum] demum 2. donec rec. 35 Quoniam rec. igitur? 2.

ERASMVS ROTERODAMVS. Bene sane; modo valeas.

IACOBVS FABER. Evidem valeo, modo bene sit vobis. Quæ causa vos huc advehit, viri doctissimi?

IOANNES REVCHLIN. Audi, et paucis intelliges: inter ambulandum re-^{§.66.}
5 perimus nescio quos pallio tenuis Theologos et Magistros nostros, qui nos probris affecerunt infinitis et intollerandis.

IACOBVS FABER. Quare affecerunt?

ERASMVS ROTERODAMVS. Damnant quæ scribimus, et nos velut hæreticos explodunt.

10 IACOBVS FABER. Utinam optimus eorum esset alterutri vestrum comparandus.

IOANNES REVCHLIN. Dicunt præterea non interesse quicquam de deo ^{§.67.}
loqui.

IACOBVS FABER. Quid ergo volunt faciatis?

15 ERASMVS ROTERODAMVS. Nescio, nisi ut de diabolo tantum verba faciamus.

IACOBVS FABER. Mirabile hominum genus, qui sibi sapientes haberi volunt, et tamen sunt omnium stultissimi.

20 IOANNES REVCHLIN. Sed audi, audi, Faber, hoc nihil est, te perinde ^{§.68.}
ac nos exhibant.

IACOBVS FABER. Exhibant? deus bone, et quamobrem?

ERASMVS ROTERODAMVS. Hæreticum te prædicant.

IACOBVS FABER. Cur ita?

25 IOANNES REVCHLIN. Quia dixeris legendum 'Et in terra pax homini-
bus bona voluntas'.

IACOBVS FABER. Cum eorum pace dixerim, ego ita in ecclesiis legen-
dum non præcipio; sed moneo tantum hunc sermonis græci habere sen-
sum. vos qui utramque nostis linguam, iudices estote.

30 ERASMVS ROTERODAMVS. Neuter nostrum diffitetur, quin rectissime
dixeris.

IACOBVS FABER. Nihilne aliud culpant?

IOANNES REVCHLIN. Culpant etiam tuas Magdalenas, et hæreseos loco
damnant.

IACOBVS FABER. Quomodo culpant?

35 ERASMVS ROTERODAMVS. In publicis concionibus audiente populo te
proscribunt, impium vocant, et ut hæreticum flammis devotent. ^{§.70.}

IACOBVS FABER. Deus bone, qui prædicant non esse detrahendum,
detrahunt? Si scriptis deliquerim, quare scriptis non confutant?

IOANNES REVCHLIN. Scriptis etiam confutare conatus est nescio quis

⁶ intollerandis ¹. ¹⁹ audi alterum omiser. rec. ²⁰ exhibant rec. et sic sta-
tim post. ²⁴ Et in terra] Cf. supra §. 15. ²⁷ præcino ¹. ³⁹ qui ².

auriculatus et cucullatus frater de Grandi valle, qui ut doctrinam cum eloquentia habere coniunctam videretur, studuit quantum potuit sermonem suum phalerare.

IACOBVS FABER. Et quem adhibuit cultum?

§. 71. ERASMVS ROTERODAMVS. Universam apologiam pinxit perbelle. ⁵

IACOBVS FABER. Quibus coloribus rhetoricos?

IOANNES REVCHLIN. Barbarismis et solœcismis, ita ut prima quoque oratio authoris ineptiam satis arguat; illic infinitis pene te afficiunt probris. Propterea oratum te venimus, ut ad expugnandos huiusmodi nebulones nobiscum arma capessas. ¹⁰

§. 72. IACOBVS FABER. Ego eorum verba nihil facio, neque iniuriis mihi curæ est respondere.

ERASMVS ROTERODAMVS. Impune ergo tibi detrahent?

IACOBVS FABER. Mordeant ut volent: respondere non decrevi, et vos ipsi, si verbis meis et consilio velitis acquiescere, relinquetis eos in sua loquacitate, neque vanas huiusmodi curabitis iniurias: scitis scriptum esse 'Mihi vindictam et ego retribuam'.

§. 73. IOANNES REVCHLIN. Certe, Erasme, ut paucis dicam, optime mihi videtur consulere Faber doctissimus: propterea si me audis, eos missos faciemus: crepent, increpent, clamant, reclament, nihil ad nos. si tacuerimus, invidia rumpentur.

§. 74. ERASMVS ROTERODAMVS. Placet quod mones: redeamus ergo ad pristina studia, neque ineptis cuiusquam sermonibus ab opere bono desistamus. Auditores interim VALETE.

¹ cucullatus fr.] Cf. supra §. 14. de grandis ualle 2. rec. ⁸ pene 1. pene 2. ¹⁰ capefas. 2. rec. ¹¹ nihil rec. ¹² iniuriis omis. rec. ¹⁴ nolunt 2. rec. ^{16.17} resp. non deer.] i. e. decrevi non respondere. ^{16.17} script.] Paul. ep. ad Hebr. X. 30.

Pro nunc volumus in fine certificare studiosos de commento
seu lectura multum valde subtili, viri cuiusdam spectabilis
magistri nostri Schlantz in universitate Erdfurdensi,
quam compilavit super hoc egregium opus.

5 *Illistris* significat nobilis, gloriosus et generosus, et dicitur quasi intus §.1.
habens lucem.

Familia proprie dicitur illa turba hominum, quæ est in domo ali- §.2.
cuius, sicut servi et ancillæ: et venit a nomine femur, sicut ponit voca-
bularius Gemma gemmarum.

10 *Alumnus* dicitur a verbo alumno, as, are, quod significat pascere et §.3.
nutrire, et hinc venit alumnus, quod significat eum qui alit et eum qui
alitur, id est passive et active. Et possumus etiam dicere *alumnisare*, id
est alumnum facere.

Erdfurdia est una solennis civitas in Thuringia, et habet universi- §.4.
tatatem, quæ meo tempore fuit in flore. Et fuerunt multa supposita ibi,
et etiam nobilistæ. et magistri qui fuerunt regentes in bursis, non per-
miserunt legere in poesi et aliis fantasiis; sed fuerunt diligentes in Ari-
stotele, et fuerunt moderni et reales, et sciverunt fortiter disputare contra
antiquos et nominales.

20 *Basilea* dicitur a basilisco, quia olim ibi fuit inventus basiliscus. vel §.5.
a Basile quodam rege, qui percussit ibi unum gigantem, ita quod rogavit
eum propter deum, quod vellet cessare, et tunc ille rex ædificavit ibi ci-
vatem. et dicunt quod ille gigas adhuc est pictus Basileæ in una turri
ad perpetuam memoriam.

25 *Ars* dicitur a græco artos, id est panis, quia omnes qui sciunt artem §.6.
aliquam, possunt acquirere panem et victum et amictum. vel dicitur ab
arcu, quia sicut in arcu possumus vulnerare corpus alicuius, sic etiam
per artem percutimus mentem alicuius paralogisando eum, præcipue per
loycam. vel dicitur ab arx, quia sicut arx est in altitudine, sic etiam
ars est super ignorantiam. vel dicitur ab artus, id est articulus, quia
sicut corpus movetur particulariter in suis articulis, sic etiam animus ho-
minis per artes movetur in suis sensualitatibus.

¹ Antiquissimum huius Schlantzianæ compilationis exemplum puto. id esse
quod dialogum præmissum sequitur in perraro primi voluminis Epistolarum O. V.
exemplari, p. 213..215., quod Indice bibliogr. Epp. O. V. numero 6. descripsimus.

² „Familia. ein hufz gefinde. Et dicitur a femur”. *Gemma gemmarum.*

§.7. *Zelosus* est pulchrum vocabulum, et maxime theologale: quando theologi volunt dicere, quod aliquis est bonus Christianus, et habet bonam conscientiam, tunc dicunt 'iste homo est zelosus'. Et dicitur a zelus, quod idem significat quod fervor qui iacet sicut ignis in corde alicuius, qui amat fidem. et zelosi ita sunt significati per illum fervorem, quod vel-⁵ lent libenter facere aliquid bonum, etiamsi deberent mori.

§.8. *Status* dicitur a stando, quia quando aliquis est dives, vel habet unam bonam præbendam vel dignitatem, tunc dicimus 'iste bene stat', sed quando nihil habet, et est nulla in dignitate, tunc dicitur 'male stat'.

Finit se opus egregium magna diligentia a spectabilibus magistris no-¹⁰ stris compilatum, et iam melius quam ante impressum in Utopia, in im-
pressoria Claudi Sutoris cum stella tenebrosa. Anno quo supra: cavisa-
tum etiam est, ut in aliis, ne quis audeat post nos impressare per
decennium.

[PROCESSVS]

Contra Sentimentum Parrhisiense.

§.1. Nos presidens Scubulorum & assessorēs notum facimus per præsentes, quod anno, die et mense infra scriptis in audience publica, ubi ad iura red-
dendum & causas audiendum pro tribunali sedere consuevimus, comparuerunt 20 coram nobis discreti & honesti viri Cutius Gloricianus baccalaureus iuris ex una, & Hackinetus Petitus cursor in theologia partibus ex altera, in causa concernente quoddam prætensem, ut aiunt, sentimentum a facultate theologica Parrhisiensi apud S. Maturinum ibidem debito iuramenti sacramento recte con-

¹⁵ Hunc processum quem appello typis expressum continet 1. — MS. LAT. FOL. 239. BIBL. REG. BEROL. maximæ formæ folii 39. recta pagina 76 versibus. repetit 2. — G. Friedlaender, Beiträge zur Reformationsgeschichte. Berl. 1837. 8°. p. 118...124. — Operarum, non editoris, qui hanc satiram post Pepericorni Defensionem repeti iusserat, ut legeretur supra post pag. 180., culpa fit, ut nunc minus opportuno loco legatur. — Fingitur hoc iudicium ecclesiasticum Romæ actum ad deridendam sententiam Parisiensem d. 2. Aug. a. 1514. latam, quam Pepericornus Defens. pagg. 61 sqq. (supra p. 140. sqq.) repetit, qui etiam p. 61^b (supra p. 156.) de hac 'infami sententia per Reuchlinistas omnibus nobis irreverentialiter illudente, cui titulus Nos scubulorum etc.' questus est. ¹⁷ Scubulorum] puto esse pro Scubitorum (== excubitorum, qui excubias agunt), i. q. scrutatorum, qui scrutantur, examinant si quid poena dignum aut iudicio emendandum sit. ¹⁹ quo 2. q. 1. ²¹ CVTIVS GLORICIANVS 1. sub hoc nomine Glareanum latere puto. Cf. * Glareanus, et Epist. O. V. II. 38. ⁷ HACKINETVS PETITVS 1. Cf. adnot. ad Epist. O. V. I. 35. et * Parvus. partibus ex alt.] sic iterum infra §. 32.

gregata contra Oculare speculum cuiusdam Ioannis Reuchlin decretum atque latum. Personis itaque illorum hinc inde legitimatis & renunciando utrobi-^{§.2.} que modo procedendi in scriptis, sed magis eligendo quacunque voluerint verbis & ore in medium producere, proposuit præfatus Gloricianus contra sentimen-^{§.3.}

5 tum prædictum Parrhisiense,

quod sit ab illis Magistris nostris nulliter seu magis inique iniuste temerarie iniuriouse & contumeliose contra deum & evangelicam doctrinam quam profitentur, similiter contra ius et iusticiam divinam pariter & humanam, contra naturalem æquitatem dictatum & diffusum,

10 ex pluribus causis in iure & theologia fundatis.

Primo cum talis causa sit una ex his, ut aiunt, quæ ad solius B. Petri^{§.4.} sedem sint referendæ, & sanctissimus dominus noster manum tunc apposuerit quod eis non competierit sine nova commissione apostolica in ea causa contra sententiam a iudice apostolico latam quicquam vel sententialiter vel doctrinaliter decernere atque statuere, aut quomodolibet cauterium in alieuius infamiam inurere, etiamsi a theologis Coloniensibus magna procul dubio, ut ipsi aiunt, necessitudine iunctis iteratis epistolis etiam atque etiam efflagitati fuerint, quorum sane vota in hac parte non fuerint religione plenissima sed invidie veneno polluta & infecta.

20 Secundo si dicere vellent se doctrinaliter consuluisse, hoc non deberet^{§.5.} valere in iudicio neque ullum iudicem movere, nisi puncta dubia iudex ipse derit, vel partes litigantes illa inter se composuerint prout de iure.

Tertio quod Ioanni Reuchlin non vocato neque citato fuerit per hoc adempta^{§.6.} facultas recusandi consultores dantes consilium, quos potuit de manifesta & notoria suspicione & inhabilitate redarguere & reiicere, quia Parrhisienses theologi aperte profitentur se cum adversariis Ioannis Reuchlin Coloniensibus magna procul dubio semper necessitudine iunctos, et ideo se invicem nominant fratres & sorores, & sic sint familiares inimicis suis & habeant consimilem causam, & similiter quoque odiant Ioannem Reuchlin, timentes ne si literas & libros 30 Hebraeorum plantaret ita & disseminaret, sicut antea fecit de libris & literis Gracis, quod magna pars discipulorum propter politiora studia eis abstraherentur & ad veritatem hebraicam converterentur.

Quarto quod temere præsumpserint se esse patronos simul & iudices in^{§.7.} eadem causa atque etiam propria, & quod morem supplicibus Coloniensibus 35 gesturi, ut verbis eorum utamur, ad causam nimis fuerint affecti & partiales.

Quinto, quod iniuriis convitiis et infamia Oculare speculum affecerint di-^{§.8.} centes illi nomen speculi non sine macula esse inditum, priusquam ad sententiæ sui prolationem venirent, cum tamen autor libri nunquam fuerit maculista, sed semper tenuerit beatissimam virginem Mariam sine originali peccato 40 esse conceptam, ut libri sui ante viginti annos editi monstrant.

Sexto quod scripserint hoc sentimentum a Decano & universis Parrhisiensis^{§.9.} academiæ theologis emanatum esse, quod non est verum, quia illorum aliqui ex doctioribus antequam sigillaretur coram deputatis prætensam hanc conclusiōnem revocaverint ex eo quod ipsi deputati declarationem libello iunctam ad communem facultatem non retulerint, quam postea ipsi præfati doctores viderint, & propterea se sana conscientia non posse talia contra Ioannem Reuchlin concludere affirmaverint.

⁴ producere. Prop. 1. GLORICIANVS 1. ²⁰ ut] aut 1. ^{38.39} maculista] i. e. Franciscanorum sententiae defensor, negantium immaculatam Maris conceptionem.

- §. 10. Septimo quod multi eorum non plene intellecta materia in facultate surrexerint, & vota sua qualiacunque in alios suos socios libere contulerint, ex quo sequatur quod non omnes doctores totius facultatis votaverint.
- §. 11. Octavo quod in facultate quando aliqui doctiores voluerunt sapienter ponderare negocium, & aliquid in hoc negocio sanum dixerunt, tunc reliqua multitudo illiteratorum doctorum clamoribus aulam repleverint cum iniuriosis comminationibus contra huiusmodi prudentiores, quo factum fuerit ut tunc a literatis et illiteratis, sapientibus & insipientibus consilio inter se requisito ipsum tumultus præevaluerit, & non sic exactissima cura discussum, examinatum, aequa lance trutinatum, ad amussim & articulatim libratum fuerit negotium ut ipsis suis verbis iactant, & ideo nullus doctorum se nominatim manu propria subscriperit, quod tamen de iure fieri debuit.
- §. 12. Nono quamvis oculare speculum in lingua altæ alemanniæ compositum est, & eam Inferioristæ plane non intelligent, quid pro quo transferentes, tamen Parrhisienses theologi præfati solis Ioannis Reuchlin absentis adversariorum dictis credentes non fecerint comparationem translationis Coloniensium ad verum originale Speculi ocularis, cum Galli alemannicum non intelligent.
- §. 13. Decimo quod sentimentum suum fundaverint super expresse falsa causa dicentes quod autor Ocularis speculi contendenter tota animi contentione thalmudicos libros esse asservandos, cuius contrarium esse verum manifeste apparet de libris thalmudicis & quibuslibet aliis docentibus haeresim vel blasphemiam quos nulla animi contentionе asservandos contendit, sed magis igne consumendos ante omnia consuluit.
- §. 14. Undecimo quod fundaverint etiam sentimentum suum super impertinentiis cuiusdam recitatæ narrationis de Thalmud consilio Parrhisiensium theologorum combusto quondam a Parrhisiensi episcopo, cum tamen talis prætensa sententia nihil faciat ad propositum, quia res inter alios acta &c. Præterea non constat quod in omni parte fuerit tunc condemnatus, sed forte in parte ea in qua hæreses & blasphemias continebat, quam partem etiam Ioannes Reuchlin ad ignem condemnavit, et quod condemnatio Parrhisiensium non liget alias universitates patet de articulis Parrhisiensibus de quibus dicitur quod non transeunt mare, multo minus transeunt Alpes.
- §. 15. Duodecimo quod aliud sit de Iudeis in Alemannia commorantibus qui singulariter & specialiter sint privilegiati a sede apostolica quod non debeant molestari in suis libris ut patet per bullam Martini Papæ quinti.
- §. 16. Quare dictis ex causis & aliis quibusdam brevitas gratia nunc omissis petit præfatus baccalaureus Gloricianus ut coniuncta persona & interesse habens, saepè nominatum sentimentum tanquam famosum contra iuris ordinem, caritatem fraternalm, contra ius & iusticiam omnemque naturalem æquitatem emanatum per nos decerni & pronunciari nullum, irritum, inane, fastidiosum, contumeliosum & propterea suppressendum ac igne consumendum atque consumi debere, ipsosque sentimenti autores ad publicam revocationem

² vota &c.] i. e. vota sua non ipsi dederint, sed socii suis eadem permiserint. ³ notaverint. ² ⁹ exactifs. ¹ ¹³ ling. alt. alem.] oberdeutsch. ¹⁴ Infer.] die Niederländer. ¹⁵ quid pro quo] ut hodieque volgo dicitur i. e. inscite. falso. ²⁵ theologorum 2. ²⁷ res int. &c.] Cf. Ulpian. L. 1. Dig. de exc. rei iud. XLII. 2. ³² alpes 1. ³⁶ brev. gr.] Prædicatorum et Hochstrati fere peculiaris ad ignorantiam contegendarum adhibita phrasis. ³⁷ GLORICIANVS. 1.

condemnandos esse & condemnari, cum refusione expensarum, salvo iure addendi &c. prout moris est & stili.

Ex adverso proposuit discretus & honestus Cursor prænominatus animo §.17. item contestandi post praestitum de calumnia ab utrisque iuramentum, negando 5 proposita ut proponuntur & specialiter dixit quod postquam tam studiose co- §.18. lendissimi Magistri nostri laboraverint sollicitante quodam de ordine Prædicatorum Magistro nostro zelosissimo Guiliermo Parvi regio confessore cum quodam episcopo qui nunc est in magna gratia regis, quamvis ea quotidie mutari possit, quod ipse rex Franciæ de quodam libello a Coloniensibus ad Parrhienses misso 10 persuasus ut sit respersus malis propositionibus, & tendat ad finem defensionis unius libri Iudeorum nomine Thalmud, commiserit & affectuosissime precatus sit ut theologica facultas visitet & examinet bene ad longum dictum libellum, quare credit illis licuisse.

Ad secundum respondit Cursor quod quamvis possit esse de subtilitate §.19 iuris, tamen theologi non curant iura, quia non sint de facultate eorum.

Ad tertium quod super libello processerint materialiter, & sic non fuerit §.20. opus citare personam. Et quantum ad causas recusationis, respondit per iu- ramentum calumniae quod credit Parrhienses theologos affectuosissime amare fratres suos Colonienses, & econtrario Ioannem Reuchlin atque cæteros huma- 20 natitos studiosos maxime odisse, quia non curant istos poetas.

Ad quartum quod fuerint simul patroni causæ & iudices, respondit, quod §.21. credit eos hoc fecisse favore religionis, quamvis fortasse non sit iuridicum, ta- men quia rex propter tam importunam instantiam sui confessoris mandaverit, ideo facultas voluit complacere utrisque contra Ioannem Reuchlin.

25 Ad quintum quod hoc fecerint bono zelo, nec præsumendum sit de facultate §.22. theologia Parrhiana quod iniuriam cuique facere possit, ita integri viri sint.

Sextum de revocatione quorundam doctorum respondit per iuramentum præ- §.23. stitum quod credit esse verum sicut ponitur.

Ad septimum quod hoc fecerint more suo. §.24.
30 Ad octavum respondit sub iuramento eodem quod credit esse verum ut §.25. ponitur, sed quod festinandum eis fuerit, quia timerent ne superveniret eis Breve apostolicum quod processum hunc materialem impeditivisset.

Ad nonum quod merito crediderint Coloniensibus, quia etiam aliarum uni- §.26. versitatum facultates eis crediderunt.

35 Ad decimum quod credit Parrhienses ita fuisse informatos a Coloniensibus, & maxime a Magistro nostro Arnaldo de Tungari collegii Laurentiani primario regente, qui plurimum laudatus est a Magistris nostris Parrhiensisibus super illo libro quem articulatim composuit contra speculum oculare Ioannis Reuchlin.

40 Ad undecimum quod ex quo sacrosanctæ facultatis theologicæ Parrhianæ §.28. doctissimi Magistri nostri profecto viri nunquam satis laudati solum deum pœ- oculis habentes ac pro fide & veritate zelantes ut patet luce clarius quam acer- rima ingenia, quam illuminati intellectus, quam intrepida corda pro veritate

³ ex 1. ⁷ Guil. Parvi cf. Epp. O. V. II. 12. ⁸ episc.] Massiliensi, Claudio? ⁹ rex] cf. supra p. 149. ¹⁵ theologi 2. ¹⁷ recusationis resp. 1. 2. ¹⁹ et contra- rivo 2. ²⁶ cuique] i. e. eniquam. ³³ aliarum] Lovaniensis, Moguntinensis et Erfurtensis. ³⁸ libro] Articuli sive propositiones de Iudaico favore nimis suspectæ etc. Coloniæ. 1512. ⁴⁰ §. 28. Sensus, quamvis non sanus, tamen satis evidens, loci autem compositio corrupta est.

edicenda quanquam exercitati merito sint ab omnibus sequendi, tanquam ii qui omnia sciant & nihil ignorent.

§. 29. Ad duodecimum & ultimum de privilegiis Iudeorum Alemannorum respondit se credere theologos Parrhisienses nescivisse hoc privilegium, & fortasse si ipsi principales sui & aliarum universitatum facultates theologicæ vocassent aut citassent unquam Doctorem Ioannem Reuchlin, tunc potuissent illa privilegia vidisse & ita contrarium determinasse.

§. 30. Quare petat

se & sentimentum Parrhisiense a petitione Gloriciani absolvı cum refusione expensarum. Salvo iure &c. 10

§. 31. Nos igitur sufficienter auditis ab utraque parte propositis allegationibus, & terminis in huiusmodi negocio servari solitis, etiam ad conclusionem in causa inclusive legitimate tentis & observatis, tandem ad petitionem utriusque partis matura deliberatione prius præhabita, tam theologorum quam iurisperitorum nobis consilio communicato, nostram in his scriptis tulimus & promulgamus sententiam diffinitivam in hunc qui sequitur modum.

§. 32. Christi nomine invocato pro tribunali sedentes & solum deum præ oculis habentes, per hanc nostram sententiam diffinitivam decernimus & declaramus in causa vertente inter Cutium Gloricianum ex una, et dominum Hackinetum Cursorem prefatum partibus ex altera, de & super quodam sentimento Parrhisiensem theologorum contra Oculare speculum & eius autorem lato,

§. 33. quod prefati Parrhisienses theologi hoc sentimentum indebita temerarie inique ac iniuste promulgaverint, dictumque autem Ocularis Speculi illicite & iniuriouse notaverint atque diffamaverint, & iccirco prefatum sententiam tanquam famosum iure suppressendum & de medio tollendum, atque igne publice eremandum & comburendum. Ipsos autem sentimenti eiusdem autores ad publicam revocationem condemnandos esse, & condemnamus, cum refusione expensarum quarum taxam nobis in posterum reservamus.

§. 34. Acta sunt hæc anno, mense & die quibus supra. 30

⁴ nesciv.] „qui omnia sciant et nihil ignorent“! ⁶ Reuchlin tunc ^{1. 2.} ⁹ GLO-
RICIANI ^{1.} ¹⁷ CHRISTI ^{1.} ⁴⁹ CUTIVM GLORICIANVM ^{1.} HACKINETVM ^{1.} ²⁰ par-
tib. ex alt.] ut §. 1.